

ECONOMISCH-STATISTISCHE BERICHTEN

UITGAVE VAN DE STICHTING HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

28 juni 1967

52e jaargang, no. 2599

verschijnt wekelijks

COMMISSIE VAN REDACTIE:

L. H. Klaassen; H. W. Lambers; P. J. Montagne; J. Tinbergen; A. de Wit.

REDACTEUR-SECRETARIS:

A. de Wit.

ADJUNCT REDACTEUR-SECRETARIS:

P. A. de Ruiter.

COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË:

F. Collin; J. E. Mertens de Wilmars; J. van Tichelen; R. Vandeputte; A. J. Vlerick.

SECRETARIS COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË:

J. Geluck.

INHOUD

Wie de jeugd heeft.... 663

Drs. J. W. van der Dussen:

Uitgaven en middelen van de centrale overheid 664

Drs. L. W. Kokee:

Voorwaarden voor doelmatig management 667

Drs. J. P. de Heij:

Sociaal verzekeringsbeleid in impasse 669

Verkort jaarverslag van de Stichting Het Nederlandsch Economisch Instituut over 1966 672

Ingezonden stuk:

Drs. W. van Wensveen: Textielindustrie en internationale arbeidsverdeling, met een naschrift van Prof. Dr. H. Linemann 674

Notities:

Omzetten 666
Sociale verzekeringswetten . 668
Eersteling 671

Prof. Dr. C. D. Jongman:

Geld- en kapitaalmarkt ... 675

Recente publikaties 676

AUTEURSRECHT VOORBEHOUDEN

Wie de jeugd heeft....

HET motivatie-onderzoek terzake van verkiezingen heeft een belangrijke stimulans gekregen in de door Drs. M. P. A. van Dam verrichte enquête onder Utrechtse kiezers op 15 februari jl., de dag van de Tweede-Kamerverkiezingen. Het meest spectaculaire en het grote publiek meest aansprekende resultaat van zijn onderzoek was dat hij in staat bleek vele uren vóór de landelijke uitslag bekend was, een opmerkelijk juiste prognose te geven. Natuurlijk veel belangrijker dan deze voorspelbaarheid zijn de analyse van en het inzicht in de beweegredenen van de kiezers, welke de enquête verschaftte. Wisselende kiezers, generatie- en sekseverschillen m.b.t. het kiezersgedrag, ontzuiling, vervreemding van de kiezer t.o.v. zijn partij, al deze verschijnselen worden belicht in een boekje, geschreven door Van Dam en Parool-redacteur Drs. J. Beishuizen ¹⁾. Om wat aan dit boekje te hebben, behoeft men het overigens geenszins met hun interpretatie van het materiaal eens te zijn; het boekje bevat namelijk in vele overzichtelijke tabellen en bijlagen de „harde” cijfers zelf, aldus de lezer in staat stellend zijn eigen interpretatie te toetsen aan die van het duo Van Dam-Beishuizen.

Een enkele opmerking over het punt *generatiewisseling*. Zo men nog mocht twijfelen aan de waarde, die moet worden toegekend aan de uitslag van de tegelijk met de Tweede-Kamerverkiezingen gehouden scholierenverkiezingen (leerlingen van 15 tot 20 jaar), dan blijkt toch in ieder geval uit het Utrechtse kiezersonderzoek dat sommige partijen een relatief belangrijk grotere, andere daarentegen een relatief kleinere aanhang onder de jeugd tellen. Bleek de categorie 21-30 jaar ca. 25 pCt. uit te maken van de totale onderzochte kiezersgroep, de V.V.D., de P.S.P. en D '66 bleken in deze leeftijdsgroep een veel grotere aanhang te hebben, de K.V.P., de P.v.d.A. en de C.H.U. juist een belangrijk kleinere. Op twee verschillende wijzen blijkt dit (zie tabel 1 en 2 op blz. 664). Vooral de aantrekkingskracht van D '66 op jeugdige kiezers valt hierin op; deze partij recruteerde liefst 55 pCt. van haar onderzochte aanhang uit de leeftijdsgroep 21-30 jaar. Behaalde zij 4,46 pCt. van het aantal stemmen van de Utrechtse kiezersgroep, van de jeugdigen in deze groep stemde 9,75 pCt. op D '66.

Aan de relatieve onder- resp. overbezetting van bepaalde leeftijdsklassen in de kiezersaantallen voor de diverse partijen knopen de auteurs een, wat zij zelf noemen, speculatieve beschouwing vast over het bij de leeftijdsgroep 21-30 jaar behorende sterk individueel gerichte perspectief, dat op een wat latere leeftijd zou plaatsmaken voor een meer sociale benadering van de maatschappij. Deze veronderstelling zou steun vinden in de psychologische literatuur en zou verklaren waarom de V.V.D. in de jongste leeftijdsgroep sterk over- en in de groep 31-40 jaar juist weer ondervertegenwoordigd is. Voor de P.v.d.A. zou om deze reden juist het spiegelbeeld van de V.V.D.-kiezersstructuur gelden. Omdat de jongeren blijken geven van een sterke belangstelling voor de politiek en gezien hun nog niet gevestigde positie in de maatschappij het meest voor politieke beïnvloeding vatbaar zijn, volgt hieruit schrijvers' aanbeveling aan partijen als K.V.P., P.v.d.A. en C.H.U. om de dreigende vergrijzing van hun gelederen een halt toe te roepen, „want wie de jeugd heeft, heeft niet alleen de toekomst, maar wint ook de verkiezingen”.

Sluit deze redenering nu wel? Immers, als je deze theorie (een parafrase van Wim Kans gezegde over het beginnen bij *Propria Cures* en het eindigen bij *Elseviers Weekblad*) eenmaal aanvaardt, maakt het dan wat uit of men zich op de jeugd richt? Wat heeft een partij als de P.v.d.A. dan te vrezen? Zij is weliswaar in de groep van de jongste kiezers ondervertegen-

TABEL 1.

Uitslag Utrechtse verkiezingsonderzoek per leeftijdscategorie in pCt. van het totale aantal geldig op één partij uitgebrachte stemmen

Partij	Geen ant-woord	21-30 j.	31-40 j.	41-50 j.	51-65 j.	66 j. e.o.
K.V.P.	6,27	19,21	19,08	20,00	24,44	10,98
P.v.d.A.	5,75	20,25	19,56	23,43	22,24	8,73
V.V.D.	2,51	31,90	14,57	18,34	22,36	10,30
A.R.P.	4,72	25,45	14,90	22,18	22,18	10,54
C.H.U.	4,66	20,76	13,55	22,03	25,42	13,55
C.P.N.	4,46	21,42	24,10	18,75	25,89	5,35
P.S.P.	1,69	36,44	12,71	19,49	21,18	8,47
S.G.P.	6,06	27,27	15,15	18,18	27,27	6,06
B.P.	10,68	26,71	22,90	13,74	19,08	6,87
G.P.V.	3,12	25,00	31,25	28,12	12,50	—
D '66	—	54,60	20,39	14,47	7,89	2,63
Overige partijen	6,14	35,09	19,30	21,05	11,49	7,02
Blanco/ongeldig	8,57	34,28	20,00	17,14	20,00	—
Totaal	5,10	24,97	18,22	20,65	21,86	9,18

TABEL 2.

Uitslag Utrechtse verkiezingsonderzoek naar leeftijdscategorie in pCt. van het totaal aantal personen in de betreffende leeftijdscategorie

Partij	Geen ant-woord	21-30 j.	31-40 j.	41-50 j.	51-65 j.	66 j. e.o.	Totaal
K.V.P.	27,58	17,27	23,51	21,73	25,10	26,83	22,44
P.v.d.A.	33,33	23,97	31,72	33,52	30,06	28,11	29,54
V.V.D.	5,74	14,92	9,33	10,36	11,94	13,09	11,67
A.R.P.	7,47	8,22	6,60	8,66	8,18	9,26	8,06
C.H.U.	6,32	5,75	5,15	7,38	8,05	10,22	6,92
C.P.N.	2,87	2,82	4,34	2,98	3,89	1,91	3,28
P.S.P.	1,14	5,05	2,41	3,26	3,35	3,19	3,46
S.G.P.	1,14	1,05	0,80	0,85	1,20	0,63	0,96
B.P.	8,04	4,11	4,83	2,55	3,35	2,87	3,84
G.P.V.	0,57	0,94	1,61	1,27	0,53	—	0,93
D '66	—	9,75	4,99	3,12	1,61	1,27	4,46
Overige partijen	4,02	4,70	3,54	3,41	1,75	2,56	3,35
Blanco/ongeldig	1,72	1,14	1,12	0,85	0,93	—	1,02

woordigd, maar wat zou dat? Ouder geworden gaan zij (de kiezers) de maatschappij immers „sociaal benaderen” en komen dan voor een belangrijk deel weer bij de P.v.d.A. terug, waardoor deze laatste in de leeftijdscategorie 31-50 jaar weer relatief sterk vertegenwoordigd is. De personele samenstelling van de aanhang wisselt dus, in de tijd, maar gegeven bovenstaande theorie blijft de relatieve aanhang onder elk der leeftijdsgroepen vrij constant. Treden er geen veranderingen op in de opbouw van de bevolkingspyramide ²⁾, wel dan is er geen vuiltje aan de lucht voor de betreffende partij. Laat de jeugd maar lopen, ouder geworden komt zij wel weer terug ³⁾!

Het is juist omdat wij het met de theorie van Van Dam en Beishuizen niet eens zijn en integendeel van mening zijn dat een partij die de jonge kiezers aantrekt in staat moet worden geacht hun een blijvend alternatief te bieden voor de „vergrijsde” partijen, dat wij toch instemmen met hun conclusie. Wie de jeugd heeft, wint de verkiezingen!

dR

¹⁾ Kijk op de kiezer. Met een inleiding van Prof. Dr. J. P. Kruijt. Serie „Tekst en Uitleg”. Het Parool, Amsterdam 1967, 104 blz., f. 5,90.

²⁾ Men kan deze redenering ad absurdum doortrekken door te stellen dat, gezien het feit dat de opbouw van de bevolkingspyramide enige vergrijzing vertoont, zich luisterrijke perspectieven openen voor een partij als de C.H.U., die zo'n sterke aanhang vertoont onder de oudere generaties!

³⁾ Voor D '66, V.V.D. en P.S.P. geldt het spiegelbeeld van deze redenering.

Uitgaven en

Inleiding

NAAR aanleiding van de Miljoenennota 1967 schreef ik in oktober 1966 in *E.-S.B.* ¹⁾ dat de door Minister Vondeling ingediende begroting 1967 te lage ramingen bevatte, terwijl ik daarnaast becijferde dat de uitgaven voor het jaar 1968 ca. f. 2 mrd. hoger zouden zijn dan geraamd was in de oorspronkelijke begroting 1967. In de nota over het herziene beeld van de rijksbegroting 1967, welke Minister Witteveen op 18 april jl. aan de volksvertegenwoordiging toezond, blijkt dat de uitgaven voor 1967 thans f. 963 mln. hoger worden geraamd, terwijl de belastingopbrengsten een teleurstellende ontwikkeling vertonen. Een en ander is voor mij aanleiding op deze problematiek terug te komen, waarbij uit de aard der zaak ook aandacht zal worden geschonken aan 1968.

Het nadere beeld voor 1967

Het zou niet juist zijn om het gehele extra accres van f. 963 mln. aan Minister Vondeling toe te schrijven. Ik zou dit bedrag globaal als volgt willen splitsen:

1. Te lage raming salaris- en pensioenmaatregelen voor ambtenaren f. 177 mln.
In mijn artikel had ik reeds aangegeven dat de oorspronkelijke raming te laag was.
 2. Te lage raming nadelig saldo Landbouw-Egalisatiefonds. f. 93 mln.
De bij de oorspronkelijke begroting gebruikte grove schatting is, zoals ik destijds reeds aangaf, te laag geweest. Zelfs de herziene raming komt mij wat laag voor.
 3. Gebruik maken van kredieten uit vorige begrotingen dank zij toepassing van art. 24 Comptabiliteitswet. f. 186 mln.
 4. Nadere ramingen voor vele posten en postjes per saldo. f. 120 mln.
Verhoging van posten die voor het grootste deel in de oorspronkelijke begroting op het vereiste peil hadden moeten zijn gebracht f. 576 mln.
- Nieuwe maatregelen:
5. Kosten werkloosheidsbestrijding f. 208 mln.
 6. Gewijzigde voorstellen op het gebied van de sociale verzekering
De in de Miljoenennota 1967 ontworpen plannen op sociaal gebied hadden tot gevolg dat het Rijk in 1967 een eenmalig voordeel zou genieten van f. 115 mln., terwijl er voor 1968 een lastenstijging van f. 125 mln. zou ontstaan. Door de inmiddels voorgestelde wijzigingen moet voor 1967 thans worden gerekend met een lastenstijging van f. 196 mln. Hier tegenover staat dat het extra accres 1967/1968 ad f. 240 mln. zich thans niet meer behoeft voor te doen. f. 980 mln.
 7. Verlagingen als gevolg van het kritisch bezien van alle ramingen ad f. 91 mln. minus twee garantieposten, welke moeilijk zijn toe te rekenen, t.w. f. 20 mln. voor garanties voor schulden van Ghana en Indonesië en f. 54 mln. liquiditeitsgaranties voor de Bank voor Nederlandsche Gemeenten. Saldo. f. 17 mln.
- f. 963 mln.

Door deze verhoogde ramingen geeft de begroting 1967 nu een reëler beeld. Dat wil niet zeggen dat zich geen tegenvallers meer zouden kunnen voordoen. Met name de werkloosheidsbestrijding zou nog meer kunnen gaan vergen.

Zoals vermeld, zijn ook de belastingopbrengsten tegengevallen. Het komt er op neer dat ondanks de vervroeging van de verhoging van de omzetbelasting en het uitstel van de verlaging van de inkomsten- en loonbelasting de belastingontvangsten ruim f. 70 mln. dalen. Daarnaast houdt de regering er alvast rekening mede, dat de voorgestelde heffing op de bewoners van woningwetwoningen voor 1967 geen soelaas meer zal bieden. Hierdoor vervalt een bedrag van f. 85 mln. Ook zijn er nog enkele kleinere tegenvallers in de inkomsten ad f. 21 mln. Per saldo is

middelen van de centrale overheid

het begrotingsbeeld 1967 door een en ander f. 1.143 mln. ongunstiger geworden.

Het vermoedelijk accres van 1967 op 1968

In mijn vorige artikel gaf ik een gedetailleerde prognose van de uitgavenstijgingen 1967/1968, bij welke calculatie echter vele posten als pro memorie waren opgevoerd. Ik kwam op een uitgavenstijging van f. 1.550 mln. In verband met tegenvallers in de begroting 1967 en de P.M.-posten raamde ik de totale uitgavenstijging 1967/1968 op f. 2 mrd.

Door het herziene begrotingsbeeld vervalt de post van f. 240 mln. uit hoofde van de sociale verzekeringen. Er resteert dan f. 1.550 mln. — f. 240 mln. = f. 1.310 mln. Aangezien dank zij het herziene begrotingsbeeld ook enkele P.M.-posten wat duidelijker zijn geworden, zou ik het accres 1967/1968 ten opzichte van de *herziene* begroting 1967 op ca. f. 1.500 mln. willen schatten. Ik heb echter de indruk dat dit wat aan de lage kant is.

Wanneer wij nu aannemen dat de belastingontvangsten als gevolg van de toeneming van het nationaal inkomen en de werking van de progressiefactor met 6½ pCt. zullen stijgen (ook hierin zit enig optimisme verwerkt; met name zal de ontwikkeling in het bedrijfsleven niet voor verdere tegenvallers moeten zorgen), ontstaat het volgende beeld:

	uitgaven	ontvangsten	tekort
	(bedragen in miljoenen guldens)		
oorspronkelijke begroting 1967 ..	20.152	18.976	1.176
herziening	963	— 180	1.143
herziene begroting 1967	21.115	18.796	2.319
mijn raming van het accres 1967/1968	1.500	1.220	280
mijn prognose begroting 1968....	22.615	20.016	2.599

In ronde getallen: uitgaven f. 22,6 mrd., ontvangsten f. 20,0 mrd., tekort op de begroting 1968 f. 2,6 mrd. Dit is echter een minimum raming. Liever zou ik willen spreken van een tekort van f. 2,6 à f. 2,8 mrd. Met grote nadruk zij hierbij aangetekend dat deze ramingen uitgaan van het thans gevoerde beleid; er is dus geen rekening gehouden met de gevolgen van nieuwe initiatieven, met eventuele extra belastingmaatregelen of met eventuele afstoting of vermindering van taken.

Mogelijkheden tot verlaging van uitgaven of verhoging van inkomsten

Gezien het feit dat zowel de invoering van de Mammoet-wet als de realisering van de thans bij de centrale overheid levende gedachten omtrent de ruimtelijke ordening niet alleen zeer kostbaar maar ook welhaast onontkoombaar zijn, terwijl ook op tal van andere gebieden nieuwe taken ter hand moeten worden genomen c.q. bestaande taken om uitbreiding vragen, is het noodzakelijk dat door middel van het afkappen van bestaande voorzieningen of door verhoging van inkomsten aan de nieuwe ministers-ploeg de benodigde speelruimte wordt gegeven om althans iets te kunnen realiseren. Met een Kabinet dat vier jaar

lang op alles neen moet zeggen, zou ons volk terecht niet tevreden zijn, terwijl het ook voor de bewindslieden zelf weinig aantrekkelijk moet zijn. Belangrijker is echter het argument dat de ontwikkeling van onze volkshuishouding nieuwe voorzieningen onontkoombaar maakt, waarvoor ruimte gevonden zal *moeten* worden.

De verdere doorvoering van het door Minister Vondeling met zoveel nadruk weer naar voren gebrachte retributie-beginsel, dat inhoudt dat men voor tal van individueel aanwijsbare overheidsdiensten een meer op de kostprijs afgestemde prijs zal moeten betalen, zal nog enig soelaas geven. Ook kan m.i. de Motorrijtuigenbelasting nog wel wat omhoog: de toenemende kosten voor het verkeer moeten worden begeleid door hogere inkomsten.

Voorts lijkt het mij dat het beleid ten aanzien van ruilverkavelingen drastisch zou moeten worden herzien. Er zijn in ons land ruilverkavelingen tot stand gebracht in gebieden die binnen afzienbare tijd bebouwd zullen zijn. Verder wordt over het algemeen door een ruilverkaveling het betreffende gebied uit recreatieve overwegingen minder aantrekkelijk. Kenners van de Alblasserwaard zien met enige schrik het moment tegemoet waarop dit gebied „gemoderniseerd” zal zijn. De betekenis van het gebruik van gronden voor recreatie neemt nog steeds toe. Ook moet worden betwijfeld of de miljoenen die via ruilverkavelingen worden geïnvesteerd, een hoog rendement zullen opleveren. Ik zou daarom willen bepleiten dat de regering komt met een ruilverkavelingsnota, waarin aan al deze aspecten aandacht wordt geschonken.

Voorstel heffing op lage woninghuren

De vorige regering heeft voorgesteld om via een heffing op die bewoners van woningwetwoningen die qua inkomen daarin niet meer thuis horen als het ware een gedeelte van de rijkssubsidies terug te vorderen. Naar aanleiding van dit wetsontwerp zijn van verschillende zijden voorstellen gedaan die tot doel hebben om de aan dit wetsontwerp ten grondslag liggende gedachte een wat ruimere strekking te geven ²⁾.

Door het na 1945 gevoerde beleid zijn de verschillen in huur zeer aanzienlijk geworden. Vaak betalen de minst draagkrachtigen relatief de hoogste huren. Ondanks de enorme subsidies zijn zelfs nieuw gebouwde woningwetwoningen praktisch onbetaalbaar voor pas gevormde arbeidersgezinnen. De meer gegoeden zitten vaak in oudere woningwetwoningen — vandaar het voorstel van het vorige Kabinet —, maar ook in goedkope vooroorlogse woningen. De verschuivingsmogelijkheden zijn echter gering, vooral omdat vervangende woningen met meer comfort en tegen naar wat de thans zo goedkoop zittende bewoners van oude woningen redelijke huren zouden vinden, ontbreken. In feite hangt het van tal van toevallige omstandigheden af waar men zit en hoe duur men

¹⁾ „De Miljoenennota 1967 nader beschouwd” in *E.-S.B.* van 19 oktober 1966, blz. 1076 e.v.

²⁾ Zie ook „Heffing of belastingaftrek?” door A. J. Butter en M. C. E. van Gendt in *E.-S.B.* van 16 november 1966, blz. 1190.

zit. De draagkracht van de betrokkenen wordt daardoor echter in aanzienlijke mate beïnvloed. Daar de inkomstenbelasting o.a. ook beoogt om verschillen in draagkracht in de belastingheffing te betrekken, lijkt het mij gewenst dat de volgende gedachte nog eens wordt bestudeerd.

Aan ieder die meer dan f. 12.000 per jaar verdient, en voor wie de loonbelasting dus geen eindheffing is, wordt op het aangifteformulier gevraagd hoeveel de huur bedraagt van het door de belastingplichtige zelfstandig bewoonde perceel c.q. wat de huurwaarde is van de privéwoning. Dit bedrag wordt vervolgens gerelateerd aan bijv. 1/8 deel van het inkomen met een maximum van f. 3.000. Voor zover deze laatste som hoger is dan de huur, wordt het verschil bij het belastbare inkomen geteld en dus in de heffing van de inkomstenbelasting betrokken.

Voorbeeld:

Belastingplichtige (gehuwd, twee kinderen) verdient per jaar f. 20.000. 1/8 gedeelte hiervan is f. 2.500
Betaalde huur bijv. f. 1.200 a)

Bijtellling bij het belastbaar inkomen f. 1.300
De belasting hierover bedraagt f. 477.

a) Een dergelijk huurbedrag komt nog vrij veel voor.

Ik geloof dat hierdoor aan de middenkant zonder noemenswaardige perceptiekosten aanzienlijk meer middelen op sociaal volkomen verantwoorde wijze worden ontvangen. Een tweede gevolg is dat de vraag naar kwalitatief betere en duurdere woningen zal toenemen. Hierdoor is het mogelijk om minder woningwetwoningen te bouwen. Door verlaging van de post rijksvoorschotten, welke over 1967 geraamd werden op ruim f. 2 mrd., ontstaat er weer wat ruimte aan de uitgavenkant. Wanneer daarnaast een aantal goedkope woningen vrij zou komen voor de nieuw te vormen of de pas gevormde arbeidersgezinnen, zou een dergelijke maatregel ook uit sociaal oogpunt bijzonder aantrekkelijk zijn.

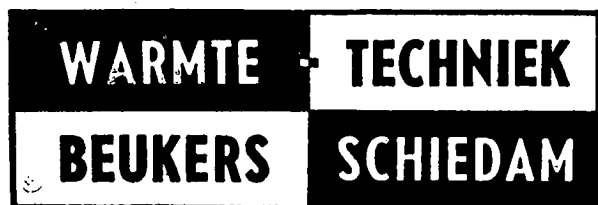
Slotopmerking

In dit artikel ben ik voorbij gegaan aan de vraag, of en zo ja in welke mate het Rijk uit conjuncturele overwegingen met begrotingstekorten zou kunnen werken. Het ziet er helaas naar uit, dat dit weer meer verantwoord zal zijn dan de laatste jaren het geval was. Daardoor is er bij de overheid ook weer wat meer ruimte. Echter, zelfs met deze extra conjuncturele ruimte heeft de Minister van Financiën het al moeilijk genoeg, temeer daar het bedrijfsleven ook al weer (en m.i. terecht) vraagt om hernieuwde invoering van de investeringsaftrek.

Haarlem.

J. W. VAN DER DUSSEN.

(I.M.)

Omzetten

HET Economisch Instituut voor het Midden- en Kleinbedrijf publiceerde deze dagen gegevens over de omzetontwikkeling in het jaar 1966 ¹⁾. Hieraan is het navolgende ontleend.

De consumptieve bestedingen van gezinshuishoudingen namen in 1966 toe met 8,5 pCt. nominaal, resp. 2,5 pCt. reëel. De reële consumptiestijging werd uitsluitend in de eerste drie kwartalen van 1966 gerealiseerd. In het vierde kwartaal 1966 vertoonden de totale consumptieve bestedingen ten gevolge van (a) de verslechterende economische situatie en (b) de anticipatie-aankopen van duurzame consumptiegoederen in het vierde kwartaal 1965, geen stijging t.o.v. laatstgenoemd tijdvak. Wat de ontwikkeling per branche betreft, mogen de tabellen verder voor zich spreken.

Stijgingspercentages van de consumptieve bestedingen van gezinshuishoudingen, per kwartaal en per jaar, 1966 t.o.v. de overeenkomstige periode in 1965

Omschrijving	1e kw.	2e kw.	3e kw.	4e kw.	gehele jaar
Voedings- en genotmiddelen:					
waarde	+10	+10	+9	+4	+8
prijs	+8	+7	+5	+5	+7
hoeveelheid	+2	+3	+3	-1	+2
Duurzame consumptiegoederen:					
waarde	+4	+11	+6	-2	+4
prijs	+5	+5	+5	+4	+5
hoeveelheid	-1	+5	+2	-6	0
Overige goederen en diensten:					
waarde	+12	+12	+11	+11	+12
prijs	+6	+7	+7	+6	+7
hoeveelheid	+5	+5	+5	+5	+5
Totale consumptie:					
waarde	+9	+11	+9	+5	+8,5
prijs	+6	+6	+5	+5	+6
hoeveelheid	+2	+4	+3	0	+2,5

Procentuele wijzigingen van de geldomzetten in het midden- en kleinbedrijf

Branche	1964 t.o.v. 1963	1965 t.o.v. 1964	1966 t.o.v. 1965
Voedingsmiddelen:			
aardappelen, groente en fruit	+7	+16	+6
bakkers	+10	+10	+10
kruideniers: bedieningszaken	+10	+10	+6
zelfbedieningszaken	+11	+13	+10
melk en zuivelproducten	+11	+10	+6
slagers	+13	+10	+5
Duurzame consumptiegoederen:			
textiel	+10	+9	+5
schoeisel	+8	+8	+6
woningtextiel en meubelen	+18	+14	+10
huishoudelijke artikelen	+19	+13	+12
boekhandel	+10	+8	+15
kantoorboekhandel	+14	+12	+9
goud, zilver, juwelen en uurwerken	+25	+15	+8
Genotmiddelen:			
alcoholhoudende en alcoholvrije dranken	+13	+19	+1
banketbakkers	+10	+12	+8
tabaksfabrikanten	+11	+14	+9
Overige branches:			
drogisten	+14	+13	+9
parfumerieën (speciaalzaken)	+19	+13	+12
kappers	+10	+9	+9
schoenherstellers	+7	-1	-1

¹⁾ De omzetontwikkeling in het jaar 1966, Gegevens over de omzet in het Midden- en Kleinbedrijf no. 43, Economisch Instituut voor het Midden- en Kleinbedrijf, 's-Gravenhage 1967, 19 blz., f. 2.

Voorwaarden voor doelmatig management development

BUSINESS schools, post-graduate courses, middle and senior management courses, bedrijfseconomie en bedrijfskunde: het zijn slechts enkele van de vele zaken die — al dan niet terecht — met het etiket „management development” worden versierd.

De discrepantie tussen het doorsnee programma van bedrijfseconomisch hoger onderwijs en de wensen en behoeften van het bedrijfsleven, is wel bekend. Dat een universiteit of hogeschool *managers* zou moeten leveren, wordt uiteraard niet verlangd. Wel zou men kunnen verwachten: (1) dat een doctorandus in de bedrijfseconomie is geschoold in de vakken die voor doelmatig bedrijfsbeheer niet kunnen worden gemist en (2) dat hij voldoende is getraind in praktische toepassingen en behandelingsprocedures. Niet teveel gevraagd lijkt voorts, (3) dat hij vertrouwd werd gemaakt met de „principles of managerial behavior”. Degenen met onmiskenbaar potentiële kwaliteiten — en geen anderen dan die — zouden (4) bovendien op een te creëren „management department” een exclusieve training kunnen ontvangen in dat gedrag ¹⁾.

Door in deze richting de inhoud van universitaire bedrijfseconomische programma's uit te breiden, zou in twee behoeften beter kunnen worden voorzien: de econoom die zijn intrede doet in het bedrijfsleven, zal er sneller volledig effectief werkzaam kunnen zijn, terwijl tevens constructief wordt gewerkt aan de voorziening in de meest schaarse produktiefactor die management heet te zijn. Hetgeen hiervoor nodig is, kan worden samengevat als een „mix” van hetgeen wel wordt verstaan onder (kwantitatieve) bedrijfseconomie, business administration en bedrijfskunde; begrippen die nog teveel gescheiden worden gehouden en behandeld.

Business administration

De vestiging van graduate (lees: post-kandidaat) schools of business administration op interfacultaire basis naast de huidige bedrijfseconomische studierichting, zal géén panacee voor bestaande kwalen blijken te zijn. Een enkele stap op kilometers te gaan heeft weinig effect. De mogelijke kwaliteitsverbetering zou bovendien worden overgecompenseerd door het efficiencyverlies van het duo als geheel. De verspilling zal zich voornamelijk demonstreren in het zich zelf gaan overleven van de bedrijfseconomische deel-faculteit met een dozijn studenten.

Het is een sprookje te geloven dat de „typical graduate business school” de mensen levert die werkelijk geschoold en getraind zijn in het leiden en organiseren van ondernemingen. Hoewel generalisaties niet goed mogelijk zijn, geldt zeer globaal dat de houder van een master degree als regel minder theoretisch geschoold is. Indrukken in de Verenigde Staten opgedaan, leren dat veel minder plaats wordt ingeruimd aan de pro's en contra's van theoretische alternatieven, doch dat een geselecteerde theorie direct en veelvuldig moet worden gehanteerd bij de uitwerking van cases e.d. Daardoor heeft men aldaar meer praktische toepassingen achter de rug dan in de Nederlandse situatie. Ook de „graduate business administration” schiet echter tekort op de punten van interrelaties en „managerial behavior”.

Voor doelmatig bedrijfsbeheer is tegenwoordig wel specialistische kennis vereist, doch geen individualisme. Een man kan, of enkelen kunnen niet alles beheersen dat een groot bedrijf vergt. Een aantal vaktechnische individualisten zonder multi-functioneel inzicht werken echter evenmin efficiënt.

Kwantitatieve en multi-functionele benadering.

Management development wordt wel eens met één woord gekarakteriseerd: *despecialisatie*. Dit geldt alleen voor het zgn. „post-experience” en „post-graduate” type course. Onjuist zou zijn hieraan bovendien de gedachte te verbinden, dat op beslissings- en beleidsniveau gedetailleerde kwantificering kan worden gemist. Een der pijlers van een goed programma is de *kwantitatieve bedrijfseconomie*. Ruime aandacht zal hierbij dienen te worden geschonken aan de beslissingsvoorbereiding in de onzekere situatie.

Een dragende functie heeft voorts de *multi-functionele* benaderings- en oplossingsmethodiek. Resultaat: zoveel mogelijk een kwantitatieve ondersteuning van niet-kwantificeerbare factoren bij beleidsbeslissingen. Een waardevol aspect van de kwantitatieve bedrijfseconomie is op zich zelf reeds de omstandigheid dat het als het ware noopt tot een multi-functionele aanpak, wil men met beide voeten op de grond blijven. Teveel nog verkeert de kwantitatieve bedrijfseconomie in de mono-functioneel toegepaste sfeer. Volledige(r) integratie van wiskunde en statistiek met de bedrijfseconomie doet zich als een dringende noodzaak gevoelen ²⁾.

Bedrijfskunde

Het kwantitatieve en het multi-functionele aspect zijn voor alle onderscheiden soorten programma's van belang, ongeacht de lengte ervan. Ook voor de zgn. „middle management”- en „top management”-courses (bedrijfskunde). Bij de laatste categorie verdient hantering van andere *methoden* wel de voorkeur. „Teaching by illustration” bijv. is hier zeer vruchtbaar, vooral indien de deelnemers zelf door middel van een computer met beslissingsvariabelen kunnen spelen.

Naast het meerjarige bedrijfseconomisch hoger onderwijs zal er bij voortduur behoefte aan goed georganiseerde „management development courses” van korte duur bestaan. Deelnemers hieraan zullen de reeds gedurende geruime tijd in het bedrijfsleven min of meer specialistisch werkzame, veelbelovende functionarissen zijn (middle management) en de „brainstorming” wensende, of in origine niet-bedrijfseconomisch geschoolde, top executives (senior management).

¹⁾ In *Learning the business* (The Times), door Margaret Allen op treffende wijze omschreven als: „... to decide on objectives; to provide and allocate the necessary resources for achieving the form of a plan; to organize people for effective action; to communicate; to decide on what data is required and to obtain and analyze it”.

²⁾ Hoewel ondergebracht in eenzelfde universiteit of hogeschool, is men nog niet veel verder gekomen dan partiële toepassingen. Toe te juichen valt echter de toenemende activiteit dienaangaande bij verschillende instellingen van hoger onderwijs.

Op grond van ervaringen in Michigan en bij Harvard opgedaan en van gesprekken met vele vertegenwoordigers van middelgrote, grote en zeer grote ondernemingen, moet worden betwijfeld of de eerste Nederlandse postdoctorale Leergang Bedrijfskunde met zijn opzet en structuur op de goede weg is ³⁾. Tot slot volgen de gevolgtrekkingen die daaruit werden afgeleid.

- Qua doelstelling behoeft een middle of senior management development program niet langer te duren dan 3 à 4 maanden. Uitbouw tot een academisch jaar of langer impliceert een aangepaste, verkapte post-kandidaats speedcursus met desondanks herkenbare afstamming.

- Ten einde effectief te zijn, moet zo'n programma nauwkeurig voldoen aan voorwaarden ten aanzien van (1) de opbouw en de volgorde van zijn onderdelen en (2) de relatieve betekenis welke aan de onderdelen wordt toegekend, alsmede de lengte van het programma als geheel.

- Ook voor de grote bedrijven is het allerm minst eenvoudig om voor een kwartaal of zelfs een maand een deelnemer te zenden, juist omdat management zo'n schaarse factor is.

- Een cursus die — dientengevolge op moeizame wijze — jaarlijks hooguit enkele tientallen deelnemers zal tellen, levert geen wezenlijke bijdrage tot het beoogde doel.

De lengte.

Wat de lengte van het programma betreft: een bestendige visieverruiming en integrale benadering van de ondernemingsvraagstukken kan in ca. 15 weken worden opgedaan, mits het programma goed is samengesteld en de deelnemers van het kaliber zijn dat men beoogt aan te trekken. Een langere periode is geen voorwaarde sine qua non. Bovendien, hoewel niet bepalend, mag niet worden vergeten dat vele deelnemers aan een middle management course na terugkeer doorgaans nog lange tijd op een specialistische afdeling werkzaam zullen zijn. In plaats van een langere periode zou dit wel een aanwijzing kunnen zijn voor een doelmatiger studie-opzet in twee etappen.

Zelfs Harvard, met zijn internationale belangstelling — ook van Nederlandse zijde — en groot binnenlands arbeidsterrein, faalde destijds met een cursus op jaarbasis. Dit en de grote populariteit van zijn huidige 3- en 4-maands-programma's indachtig, hechtte de faculteit aldaar aan de Rotterdams-Delftse opzet een geringe levenskans na de sponsor-periode, tenzij men wellicht naar Euromarkt-niveau zou weten te evolueren.

De opbouw en volgorde.

De voorwaarden ten aanzien van de opbouw en volgorde houden ten nauwste verband met het „post-graduate”- en „post-experience”-karakter van dergelijke programma's. Zo is het bijv. frustrerend, inefficiënt en niet noodzakelijk de eerste helft louter te wijden aan de „basic

³⁾ Op de opzet en doelstellingen van de Stichting Bedrijfskunde wordt hier niet ingegaan. Desgewenst raadplege men de brochure van de leergang of het terzake gestelde in *Doelmatig Bedrijfsbeheer* van april 1967.

Sociale verzekeringswetten

UITGEVER N. Samsom N.V. heeft een bijzonder nuttige uitgave het licht doen zien: een losbladige bundel sociale verzekeringswetten ¹⁾. Het doel van deze wettenuitgave is, degenen die in hun werk met de sociale verzekeringen te maken hebben, in staat te stellen de wetteksten te raadplegen en de uitvoeringsbesluiten die voor het recht op uitkering rechtstreeks van belang zijn. Bij het samenstellen van de bundel is rekening gehouden met de situatie die per 1 juli a.s. ontstaat door de invoering van de Wet op de arbeidsongeschiktheidsverzekering en de daarmee samenhangende wijzigingen in de overige sociale verzekeringswetten.

De opzet van deze tekstuitgave is als volgt: eerst zijn opgenomen de wetten, waarvan de premie wordt geheven door de belastingdienst, daarna de wetten waarvan de premie wordt geheven door de bedrijfsverenigingen. In het laatste gedeelte zijn enkele algemene wetten opgenomen. Ten slotte volgt een overzicht van het liquidatierecht en het overgangsrecht Ziektewet en Wet op de arbeidsongeschiktheidsverzekering. Vermeldenswaard is ook het schematische algemeen overzicht van de sociale verzekeringswetten, dat aan de wettenuitgave vooraf gaat.

Aan het samenstellen van deze handige bundel hebben medegewerkt J. C. van den Berg, J. de Jong, L. la Grouw, N. G. op 't Hof en G. A. Sneep. De supervisie had Mr. W. F. M. Wentholt. De samenstellers hebben ernaar gestreefd juist die informatie te geven die voor de gebruiker van belang kan zijn (bijv. adressen van de uitvoeringsorganen).

¹⁾ *Sociale verzekeringswetten*, N. Samsom N.V., Alphen aan den Rijn 1967, losbladig, f. 30. Aanvullingen en wijzigingen worden in abonnement tegen geldende paginaprijs geleverd.

principles”. Het verdient sterk de voorkeur deze geprogrammeerd te spreiden en grote flexibiliteit toe te passen ten aanzien van individuele behoeften. Meervoudig-functionele cases van toch bescheiden omvang kunnen reeds vroeg worden geïntroduceerd. Meer dan eens is gebleken dat de inbouw van een integrerende grote case-study op wel zeer overwogen wijze en timing dient te geschieden. In de laatste plaats moet hierbij worden gedacht aan een behandeling in de laatste weken van een cursus!

De voordelen van een op de geschetste wijze opgezette leergang zijn evident. Efficiency kan worden gepaard aan produktiviteit, daar het gehele concrete en geestelijke kapitaal intensief zal worden benut voor een tweemaal per jaar te houden cursus. Met de mogelijkheid tot overweging van twee gelijksoortige groepen, of een middle- en een top management-programma, tegelijkertijd.

's-Gravenhage

Drs. L. W. KOKEE.

(I. M.)

N.V. SLAVENBURG'S BANK

Sociaal verzekeringsbeleid in impasse

Nu de financieringsmoeilijkheden in de sociale verzekering actueel zijn geworden, is het interessant herziene prognoses te maken over de lasten verbonden aan de verwezenlijking van oud-Minister Veldkamps sociale mammoet. Deze mammoet werd gepresenteerd in een adviesaanvraag aan de S.-E.R. dd. 24 augustus 1962. De herziene prognoses, gebaseerd op de nieuwste gegevens, wijzen uit dat de auteur in zijn in E.-S.B. van 20 november 1963 gepubliceerd artikel: „Lasten van een sociale mammoet” nog te optimistisch is geweest. Het valt z.i. te voorzien dat het sociaal verzekeringsbeleid nog verder in een impasse zal geraken.

Inleiding

HET sociaal verzekeringsbeleid op langere termijn, dat was voorzien in Minister Veldkamps adviesaanvraag dd. 24 augustus 1962 aan de Sociaal-Economische Raad, is vastgelopen. Naast een structurele verhoging van de A.O.W.-pensioenen tot een sociaal minimum hield het in de adviesaanvraag ontwikkelde programma de volgende voorzieningen in: een algemene wet verzekering zware geneeskundige risico's (A.W.Z.), een verzekering van welvaartvastе uitkeringen voor geboren invaliden en een arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zelfstandigen. De structurele verhoging van de A.O.W.-pensioenen is doorgevoerd, maar toen de eerste nieuwe voorziening — de A.W.Z. — aan de beurt kwam, doken de financieringsmoeilijkheden reeds op. De invoering op 1 januari 1967 bleek niet haalbaar. Het is twijfelachtig, of bij invoering op 1 januari 1968 de overheid in staat zal zijn de door Dr. Veldkamp als demissionair Minister toegezegde welvaartvastе bijdrage uit de schatkist ad f. 600 mln. waar te maken. Het is niet uitgesloten dat gekozen zal moeten worden tussen het opleggen van een nieuwe premie of een beperking van de verstrekkingen.

Algemeen wordt erkend, dat reeds de huidige premielast van de volksverzekeringen — 12,3 pCt. over maximaal f. 14.050 inkomen — een zware last vormt. Voor de zelfstandigen komen daar nog de premies bij voor vrijwillige ziektekosten- en arbeidsongeschiktheidsverzekeringen. Over het verzekeringsplichtig loon van de werknemers wordt per 1 juli 1967 ca. 34 pCt. premie geheven. Hierbij zal het — ook zonder dat nieuwe voorzieningen worden ingevoerd — niet kunnen blijven. De ziekenfondsverzekering moet nog steeds een tekort van f. 60 mln. delgen en een nieuw vermogen van tenminste f. 80 mln. opbouwen. De fase-gewijze verhoging van de huisartsenbeloning zal de premie verder doen stijgen, nog afgezien van de weerslag op de eisen van de andere medewerkers. Verwacht wordt dat de aanvangspremie voor de W.A.O. — 4,2 pCt. — in korte tijd zal oplopen tot tenminste 5 pCt. De premie voor de Algemene Kinderbijslagwet zal moeten worden verhoogd, omdat teveel is ingeteerd op de liquiditeits-„swing”. Bij een onverhoopt verdere teruggang van de conjunctuur zullen onmiddellijk tekorten ontstaan bij de volksverzekeringen in het algemeen. De huidige stromen van inkomsten en uitgaven zijn precies in evenwicht. Tegenover een eventuele relatieve of absolute daling van het premieplichtig inkomen zullen geen teruglopende lasten staan, omdat het aantal uitkeringsgerechtigden voortdurend toeneemt en de uitkeringen niet aan de veranderende lonen, doch aan de regelingslonen zijn gerelateerd.

Voorzien débâcle

In een in E.-S.B. van 20 november 1963 verschenen artikel, getiteld „Lasten van een sociale mammoet” heb ik voorgerekend, dat het in de adviesaanvraag inzake het sociale verzekeringsbeleid op langere termijn voorziene programma beknot zou moeten worden, omdat de lasten voor de premieplichtigen en/of voor de schatkist te hoog zouden worden. Ik heb geprognosticeerd, dat de financiering van het programma uiteindelijk ruim 18 pCt. van het premieplichtig inkomen ingevolge de volksverzekeringen zou kosten. Bij een medefinanciering uit de schatkist voor één derde deel, waarbij de premiedruk beperkt zou kunnen worden tot ca. 12 pCt., zou de overheid een bedrag overeenkomend met 14 pCt. van de uitgaven op de gewone dienst van de rijksbegroting moeten spenderen. In het op 28 februari 1964 uitgebrachte S.-E.R.-advies inzake een verhoging van de A.O.W.-pensioenen tot een sociaal minimum werd in het door 16 leden onderschreven standpunt A een totaal premiepercentage van ruim 19 becijferd. Bij een premie van 12 pCt. zou een overheidsbijdrage van bijna 18 pCt. van de uitgaven op de gewone dienst noodzakelijk zijn.

Ik heb er toen op gewezen, dat men zich vooraf diende af te vragen of het programma in zijn totaliteit draagbaar zou zijn, teneinde te voorkomen dat men gedwongen zou worden halverwege de reis genoeg te nemen met een onevenwichtig geheel. Gezien de toch wel erg hoge lasten die konden worden voorzien, heb ik ervoor gepleit om de structurele verhoging van de A.O.W.-pensioenen achterwege te laten. Uit de gemaakte berekeningen bleek, dat hieruit een belangrijke lastenvermindering zou voortvloeien. Niettemin zou naast een premie van 12 pCt. uiteindelijk nog een overheidsbijdrage nodig zijn van ca. 7 pCt. van de gewone dienst. Een beperking van het programma langs deze weg zou niet alleen de meeste zoden aan de dijk zetten, doch zij lag ook op andere gronden het meest voor de hand.

De andere onderdelen immers hadden betrekking op nog geheel witte plekken van de sociale verzekeringskaart. Daartegenover betekende de structurele verhoging van de A.O.W. dat aan mensen, die slechts weinig of in het geheel geen premie hadden betaald, een inkomensverhoging zou worden verstrekt ongeacht de vraag of zij die strikt nodig zouden hebben. Zowel in mijn bovenvermeld artikel als in mijn publikatie in E.-S.B. van 22 mei 1963, getiteld „Structurele verhoging van de A.O.W.?” heb ik de weg aangegeven via welke aan bejaarden met een te laag inkomen een suppletie zou kunnen worden verstrekt, waarvan de lasten aanzienlijk lager zouden zijn geweest.

(I.M.)

Bovendien zouden deze lasten in de loop van de tijd van afnemende betekenis zijn geworden, waardoor eveneens een bijdrage geleverd zou worden aan de schepping van ruimte voor nieuwe voorzieningen.

Nieuwe prognoses

Nu de financieringsmoeilijkheden actueel zijn geworden, is het interessant de prognose inzake de lastenontwikkeling van de sociale mammoet opnieuw op te stellen. Daarbij zal worden uitgegaan van de nieuwste gegevens inzake de verwachte ontwikkeling van de verhouding tussen het aantal bejaarden en de omvang van de actieve beroepsbevolking, inzake de kosten van de zware geneeskundige risico's en inzake de kosten van de arbeidsongeschiktheidsverzekering. Daar geen nieuwe inzichten naar voren zijn gekomen over de kosten verbonden aan uitkeringen ter voorziening in het levensonderhoud van geboren invaliden wordt een last verondersteld van 0,3 pCt. van het premieplichtig inkomen van de volksverzekeringen. Deze raming is gelijk aan die van het in 1964 uitgebrachte S.-E.R.-advies inzake een verhoging van de A.O.W.-pensioenen tot een sociaal minimum.

Indien de structurele verhogingen van de A.O.W. achterwege waren gebleven, zou het uitkeringsniveau voor de gehuwden ca. 29 pCt. en voor de ongehuwden 35 pCt. lager zijn geweest. Dit komt neer op een gewogen gemiddelde van 32 pCt. De lasten, uitgedrukt in procenten van het premieplichtig inkomen, zouden dan in 1967 hebben bedragen 9,3 pCt. ¹⁾ — 32 pCt. van 9,3 pCt. = 6,3 pCt. Volgens de nieuwste prognoses van het C.B.S. zal de bevolking in de leeftijdsklassen van 15 tot en met 64 jaar ultimo 1979 met 17,4 pCt. zijn toegenomen ten opzichte van 1965. Het aantal bejaarden zal zijn toegenomen met 34,6 pCt. Hieruit resulteert voor 1980 een A.O.W.-premie — in het geval dat de structurele verhogingen niet zouden zijn toegepast — van ca. 7,2 pCt. Op basis van dezelfde gegevens kan worden voorzien dat in werkelijkheid de last in 1980 zal overeenkomen met een premie van ca. 10,5 pCt.

De optrekking van de A.W.W.-pensioenen als sequel van de structurele verhoging van de A.O.W. heeft het uitkeringsniveau met 14 pCt. verhoogd. De premie 1967 bedraagt 1,4 pCt. Zonder deze optrekking zou de premie dus ca. 1,2 pCt. hebben bedragen. Omdat er geen aanleiding is om te veronderstellen dat het aantal weduwen relatief zal toenemen, kan deze premie als constant worden aangenomen.

De premie voor de Algemene Kinderbijslagwet is in de prognose 1963 als constant aangenomen op 2 pCt. De premie 1967 bedraagt 2,1 pCt., terwijl binnenkort enige verhoging noodzakelijk zal zijn. De nieuwe prognose van het C.B.S. over de groei van de bevolking wijst er niet op dat de premie in 1980 belangrijk gedaald zal kunnen zijn. Voor 1980 worden 7 pCt. meer kinderen in de leeftijdsklassen van nul tot 14 jaar voorspeld. De leeftijdsklassen tussen 15 en 19 jaar blijven constant, terwijl er tussen 20 en 24 jaar 24 pCt. meer kinderen zullen zijn. Van deze laatste categorie valt thans 10 pCt. wegens studie onder de kinderbijslagwetten. Zij tellen voor de uitkeringen dubbel. Gemiddeld zullen er in 1980 $7\frac{1}{2}$ pCt. meer kinderbijslagtrekkenden zijn dan in 1965, tegenover een 17 pCt. grotere actieve bevolking. Op grond hiervan kan voor 1980 een premie worden voorzien van 1,9 pCt. Dit is een voorzichtige raming. Het ligt immers voor de hand dat in 1980 relatief meer kinderen boven 16 jaar zullen studeren dan thans het geval is. Voorts is het niet uitgesloten dat de kinderbijslagen structureel verhoogd moeten worden, indien de druk van de indirecte belastingen zal moeten worden opgevoerd.

In 1963 werd de premie voor de arbeidsongeschiktheidsverzekering van loontrekkenden geraamd op 3,2 pCt. Uitgaande van een gelijke kans op arbeidsongeschiktheid voor zelfstandigen werd de premie voor een bodemvoorziening voor deze categorie geschat op 2 pCt. van het premieplichtig inkomen voor de volksverzekeringen. Nu algemeen wordt aangenomen dat de aanvangspremie voor de W.A.O. ad 4,2 pCt. op korte termijn nog tot tenminste 5 pCt. zal stijgen, moet de raming voor de zelfstandigen-verzekering worden bepaald op 3,1 pCt.

Voor de zware geneeskundige risico's wordt in de derde nota van wijziging op het wetsontwerp A.W.Z. een last geraamd van f. 600 mln. per jaar, hetgeen overeenkomt met 1,5 pCt. van het premieplichtig inkomen voor de volksverzekeringen. Gezien de ervaring met de ziektekostenverzekering in het algemeen wordt thans verwacht, dat de relatieve zwaarte van deze last in de komende jaren belangrijk zal toenemen, niet in het minst door de aanzuigende werking. In de volksgezondheidsnota 1966 wordt voor 1970 een stijging tot 2 pCt. geraamd. Een premie van 2,5 pCt. voor 1980 lijkt daarom zeker geen overdreven prognose.

¹⁾ De premie 1967 ad 8,8 pCt. + 0,5 pCt. overheidsbijdrage.

(I. M.)

Met een aandeel

VEREENIGD BEZIT VAN

De lasten verbonden aan het voltooide programma inzake het sociaal verzekeringsbeleid op langere termijn zijn vastgelegd in tabel 1. In deze tabel zijn uitsluitend de verplichte verzekeringen opgenomen, waaronder ook de zelfstandigen vallen of zullen vallen. De lasten zijn uitgedrukt in procenten van het premieplichtig inkomen voor de volksverzekeringen. De lasten, die bij een voltooid programma zouden gelden in 1967, zijn gesteld tegenover die welke voor 1980 kunnen worden voorzien. Daarnaast is vermeld, hoe de lasten in 1967 en 1980 er zouden uitzien, indien de structurele verhogingen van de A.O.W. per 1 juli 1962 en 1 januari 1965 achterwege zouden zijn gebleven.

TABEL 1. Lasten in premiepercentages

Voorziening	Incl. A.O.W.-verhoging		Excl. A.O.W.-verhoging	
	1967	1980	1967	1980
A.O.W.	9,3	10,5	6,3	7,2
A.W.W.	1,4	1,4	1,2	1,2
A.K.W.	2,1	1,9	2,1	1,9
W.A.O.	3,1	3,1	3,1	3,1
A.W.Z.	1,5	2,5	1,5	2,5
Geboren invaliden	0,3	0,3	0,3	0,3
Totaal.	17,7	19,7	14,5	16,2

Het premieplichtig inkomen voor de volksverzekeringen zal in 1967 rond f. 40 mrd. belopen. De uitgaven op de gewone dienst van de rijksbegroting worden op rond f. 16 mrd. geraamd. Een vermindering van de premiedruk door financiering uit de schatkist zal derhalve voor ieder procent minder premie 2,5 pCt. van de uitgaven op de gewone dienst vergen.

In tabel 2 is vastgelegd welk percentage van de uitgaven op de gewone dienst besteed zou moeten worden, indien men de premielast op het huidige peil — 12,3 pCt. — zou willen handhaven.

TABEL 2.

Vereiste overheidsbijdrage in procenten van de uitgaven gewone dienst 1967 bij een maximum premiedruk van 12,3 pCt. voor zelfstandigen

Programma	1967	1980
Inclusief structurele verhogingen A.O.W.	13,5	18,5
Exclusief structurele verhogingen A.O.W.	5,5	9,75

DEZE uitkomsten zijn nog aanmerkelijk ongunstiger dan die waartoe ik in 1963 kwam. Zelfs zonder structurele verhogingen van de A.O.W.-pensioenen zou het programma hoge eisen hebben gesteld, zowel aan de premieplichtigen als aan de overheidsmiddelen. Nu deze verhogingen zijn doorgevoerd, lijken de lasten welhaast ondraaglijk tegen de achtergrond van de wetenschap, dat premielast en belastingdruk reeds thans als zeer zwaar worden ervaren, dat de overheid niettemin nauwelijks kans ziet de eindjes aan elkaar te knopen en dat er nog vele onvervulde wensen leven ten aanzien van de collectieve voorzieningen in het algemeen.

(I. M.)

Eersteling

DE „Nationale Rekeningen” geven jaarlijks een systematisch overzicht van de economische grootheden die de omvang en samenstelling van het nationaal inkomen van Nederland bepalen. Sectorsgewijs komen daarbij verschillende facetten van het economisch handelen tot uitdrukking.

Zo geeft de sector bedrijven o.a. de inkomensvorming aan, zijnde het verschil tussen de waarde van productie en verbruik, alsmede de inkomensverdeling over de dragers der produktiefactoren en de overheid (belastingen minus subsidies). Het resterende inkomensdeel wordt als besparingen aan de ondernemingen als zodanig toegerekend. Met de afschrijvingsbedragen vormen deze de hoeveelheid geldmiddelen, beschikbaar voor financiering van investeringen en voorraden. Het hiertoe benodigde bedrag overtreft in het algemeen de beschikbare eigen middelen, zodat de rekening van de sector bedrijven eindigt met de vermelding van de kapitaalverstrekking door derden. Deze laatste wordt als restpost verkregen en verschijnt in één bedrag.

Tot dusverre ontbrak een nadere specificatie naar de vorm waarin en de tijd gedurende welke de aange trokken middelen naar de bedrijven vloeiden. Zo ook bestond er geen informatie omtrent de herkomst van deze middelen. Over de financieringstransacties is nu een eerste publikatie verschenen; deze eersteling op het gebied van een stelsel van financiële rekeningen bevat de resultaten van het onderzoek betreffende deze transacties voor de sector bedrijven in industrie en verkeer ¹⁾.

Aldus is het mogelijk geworden verband te leggen tussen de inkomens- of financieringstekorten van de ene sector en de overschotten van de andere sectoren. Zo ook kan hiermee het inzicht worden verdiept in het verloop van de besparingen van de zelfstandige rechtssubjecten. Op deze wijze wordt een verdere verdieping mogelijk van het inzicht in het economisch gebeuren en de daarop gebaseerde economische politiek.

¹⁾ Centraal Bureau voor de Statistiek: *Financiële structuur en ontwikkeling van ondernemingen in industrie en verkeer 1960-1964*. Staatsuitgeverij, 's-Gravenhage 1967, 57 blz., f. 6.

Ten slotte kan worden opgemerkt dat, indien voor de A.W.Z. inderdaad de door Dr. Veldkamp toegezegde overheidsbijdrage van f. 600 mln. in prijzen 1967 zou worden verstrekt, het Rijk pas toe is aan een financieringsaandeel, dat 2 pCt. ²⁾ beloopt van het premieplichtige inkomen of 5 pCt. van de uitgaven op de gewone dienst.

's-Gravenhage.

Drs. J. P. DE HEIJ.

²⁾ A.W.Z.: 1,5 pCt., A.O.W.: 0,5 pCt.

1894 de voordelen van een afgeronde aandelenportefeuille

Stichting Het Nederlandsch Economisch Instituut

Verkort verslag over het jaar 1966

I. Curatorium

Het College van Curatoren, onder voorzitterschap van Jhr. Mr. J. H. Loudon, was het gehele jaar voltallig. Aan het einde van het verslagjaar traden de heren Mr. W. H. Fockema Andreae en Dr. Ir. F. Q. den Hollander af; zij werden per 1 januari 1967 opgevolgd door de heren Mr. M. G. de Bruin te Zeist en Prof. Dr. H. M. H. A. van der Valk te Washington; Mr. Ph. C. M. van Campen volgde per die datum Mr. W. H. Fockema Andreae als penningmeester op.

II. Directorium

De Directie werd gevormd door Prof. Dr. L. H. Klaassen, Prof. Drs. H. W. Lambers en Prof. Dr. J. Tinbergen.

III. Algemeen

In het verslagjaar verlieten 4 wetenschappelijke medewerkers het Instituut, terwijl hetzelfde aantal in dienst trad; op 31 december telde het Instituut naast directeuren 45 medewerkers; als adviseurs traden ook dit jaar op Prof. Dr. H. C. Bos (speciaal voor de afdeling Balanced International Growth) en de heer H. Molendijk (bestuursvraagstukken).

Prof. Dr. L. H. Klaassen was gedurende drie maanden gasthoogleraar aan de University of California te Los Angeles. Eén der medewerkers, die aldaar gedurende twee jaren werkzaam is geweest, keerde in actieve dienst terug, hetgeen eveneens het geval was met een medewerker die gedurende een jaar werkzaam was bij het Institute for Economic Development te Karachi (Pakistan). Per 31 december vertoefden drie medewerkers, die tijdelijk zijn afgestaan aan andere organisaties, in het buitenland, resp. bij de State Planning Organization te Ankara (Turkije), de Comision Economica para America-Latina te Santiago (Chili) en het Indonesisch Planbureau te Djakarta. Voorts waren ook dit verslagjaar twee medewerkers gestationeerd op Curaçao.

Een aantal buitenlandse gastmedewerkers waren voor kortere of langere tijd bij het Instituut werkzaam; het waren er negen, afkomstig uit Australië, India, Japan, Peru, Polen, de Verenigde Staten en Joegoslavië.

IV. Werkzaamheden

1. Economisch-Statistische Berichten.

Het weekblad verscheen als gebruikelijk 51 maal; de jaargang telde, exclusief het register, 1.328 bladzijden. De kopijpositie was zeer bevredigend. In het verslagjaar verschenen de volgende speciale nummers: 23 maart: Boekennummer; 17 augustus: Een analyse van een parlementaire discussie; 24 augustus: Ontwikkelingshulp; 5 oktober: Rijksbegroting 1967; 21 december: Consumentennummer, terwijl op 15 juni een bijlage getiteld „Het ballet van de vezels” was toegevoegd.

2. Het onderzoekswerk.

Het aantal uitgevoerde onderzoeken met betrekking

tot de ontwikkelingslanden nam toe en het Instituut nam in verscheidene uitgezonden missies deel. Deze missies zijn meestal interdisciplinair samengesteld. Het Instituut brengt daarbij kennis van de economie in zijn diverse facetten in. Hoewel in het verslagjaar aan de vraag kon worden voldaan, bleek het in de praktijk moeilijk zowel in kwantitatief als in kwalitatief opzicht economen te vinden, die in staat, bereid en in de gelegenheid waren op de daarvoor vastgestelde tijden aan de missies deel te nemen. Eén van de factoren, die hierbij een rol spelen is de omstandigheid dat de duur van het verblijf in het buitenland de tendens vertoont langer te worden, hetgeen vaak een langere afwezigheid uit het gezin met zich brengt. Het reservoir, waaruit zou kunnen worden geput, wordt bovendien verkleind door de stringente wetenschappelijke eisen aan de leden van de missies gesteld, terwijl in vele gevallen naast deskundigheid ook tropenervaring door de financierende instellingen, zoals de Wereldbank en de Verenigde Naties, als eis voor deelneming wordt gesteld. Het Instituut — van mening, dat Nederland in behoorlijke mate aan dit werk moet deelnemen — wil in de gevallen waarin dit materieel en financieel mogelijk is, trachten junior-economen hun senior-vakgenoten te doen vergezellen, om aldus voor de toekomst kwaliteit voor te bereiden en de kwantiteit te vergroten.

De betrekkingen met de Stichting Nederlands Adviesbureau voor Ingenieurswerkzaamheden in het buitenland (Nedeco) en de daarmee samenwerkende Nederlandse bureaus, alsmede met diverse buitenlandse instellingen, waarmee in een aantal missies werd samengewerkt, ontwikkelden zich ook dit verslagjaar zeer bevredigend.

Hieronder volgt in alfabetische volgorde een kort overzicht van de voor de diverse landen uitgevoerde onderzoeken.

Van november 1965 tot en met augustus 1966 was een Nedeco-missie in opdracht van de Wereldbank werkzaam in Brazilië. Aan deze missie werd door het Instituut deelgenomen. De taak van deze missie omvatte naast een analyse van de structuur der kustvaart het doen van aanbevelingen met betrekking tot de exploitatie van de havens van Rio de Janeiro, Recife en Santos (havenverkeersontwikkeling, -investeringen, -uitrusting, -faciliteiten, -organisatie, -beheer enz.). Aan het einde van het verslagjaar was men bezig de laatste hand aan de rapporten te leggen.

De advieswerkzaamheden ten behoeve van het Bestuurscollege van het Eilandgebied Curaçao werden ook dit verslagjaar door de beide aldaar gestationeerde medewerkers voortgezet. Onderzoeken werden verricht naar de mogelijkheden van vestiging van verschillende soorten van nijverheid op het eiland. In het voorjaar gaf het Bestuurscollege opdracht de tweede fase van het Curaçaose ontwikkelingsplan voor te bereiden; voor de uitgebreide werkzaamheden hiervoor werd onze vestiging aldaar tijdelijk met een medewerker versterkt; de onderzoeken zullen in 1967 worden voortgezet.

In opdracht van het United Nations Development

Programme werd een beoordeling gegeven van een project, dat betrekking heeft op het aanleggen van een haven te Berenice en een weg tussen Berenice en Asswan; de studie werd ter plaatse verricht.

Eveneens gereed kwam een onderzoek naar het toekomstig verkeer in een in Owendo (Gabon) aan te leggen haven.

In opdracht van The Jordan River and Tributaries Regional Corporation in Jordanië is in samenwerking met Nedeco en een Libanees ingenieursbureau begonnen met een uitgebreid onderzoek naar de evaluatie van bevoeiingswerken in de Yarmouk- en de Jordaanvallei, alsmede de daaraan verbonden investeringswerken en infrastructuur. De werkzaamheden zullen zich tot ver in 1967 uitstreken.

Een einde 1965 in opdracht van de Wereldbank begonnen transportonderzoek in Korea, waaraan tezamen met Nedeco en een tweetal Franse adviesbureaus werd deelgenomen, kwam in het verslagjaar gereed. De resultaten van het onderzoek, dat alle vormen van verkeer en vervoer omvatte, worden opgenomen in het vijfjarenplan 1967-1971 van Korea.

Een onderzoek naar de rentabiliteit van een verdergaande uitvoering van het Medjerda-irrigatieproject in Tunesië kwam gereed.

Het onderzoek ten behoeve van het Turkse Instituut voor Onderzoek en Exploitatie van Mineralen te Ankara werd afgesloten. Het omvatte de volgende onderdelen: (a) een studie over de plaats van de Turkse mineralen in de nationaal-economische ontwikkeling en planning en speciaal wat betreft de importantie van deze mineralen voor het nationaal inkomen, de betalingsbalans en de industriële ontwikkeling; (b) een pilot-studie met betrekking tot één dezer mineralen; (c) een reorganisatie-onderzoek betreffende het „Research and Development Department” van genoemd instituut, waarvoor een medewerker negen maanden in Turkije vertoefde en ten slotte (d) de opleiding van twee Turkse ingenieurs in de toepassing van economisch onderzoek en statistische methoden gedurende zes maanden binnen het N.E.I.

De onderzoekingen naar de macro-economische ontwikkeling in een aantal westerse landen werden in het verslagjaar voortgezet, waarbij de nodige aandacht werd besteed aan de verbetering van het daarbij gehanteerde groeimodel. Op verzoek van de Ministeries van Economische en Sociale Zaken werd een onderzoek ingesteld naar het verband tussen reclame en het verbruik van alcoholhoudende dranken. Eveneens gereed kwamen een onderzoek naar het verzadigingsniveau in Nederland van een produkt uit de sector van de voedings- en genotmiddelenindustrie en een studie over het optimale distributiesysteem in een van de Europese markten voor een produkt van een in Nederland gevestigde onderneming. Ten behoeve van de Rijkswaterstaat werd een studie gemaakt van het probleem van de optimale hoogte van de dijken, waarbij verschillende rentabiliteitscriteria zijn toegepast. Voorts werden opdrachten ontvangen met betrekking tot vestigingsonderzoekingen en berekeningen van toegevoegde waarde voor produkten van verschillende bedrijfstakken, terwijl aan het einde van het verslagjaar tevens nog werd gewerkt aan een analyse van het uitgavenpatroon van de Nederlandse consument.

In de sector van het regionale onderzoek werden adviezen en rapporten uitgebracht aan de gemeenten Amersfoort, Amstelveen, Borgharen-Itteren, Culemborg, Doorn, Ede, Emmen, Heemskerk, Kampen, Leeuwarden, Maarssen,

Roermond en Zeist. Aan het einde van het jaar werd van de gemeente Driebergen-Rijsenburg een opdracht voor een sociaal-economisch onderzoek ontvangen.

De gemeentebesturen werden in het verslagjaar geconfronteerd met de nieuwe wet op de ruimtelijke ordening, welke voorschrijft, dat ter goedkeuring ingediende plannen met betrekking tot de ontwikkeling van een gemeente vergezeld dienen te gaan van sociaal-economische gegevens. Dit brengt met zich, dat ten behoeve van stedenbouwkundige en bestemmingsplannen onderzoekingen dienen te worden ingesteld naar bevolkingsontwikkeling, de ontwikkeling van welvaartsbronnen, de sociale en culturele ontwikkeling, de ruimtelijke ontwikkeling enz. Het Instituut heeft reeds jaren ervaring met deze materie, omdat talrijke gemeentebesturen ook voorheen de behoefte gevoelden hun ideeën over de ontwikkeling van hun gemeente te toetsen aan door een onafhankelijk instituut op wetenschappelijke wijze verzamelde en geïnterpreteerde gegevens.

Een tweede ontwikkeling, welke dient te worden gesignaleerd, is de belangstelling, welke blijkt te ontstaan voor investeringsplanning en de raming van de investeringscapaciteit van een gemeente. De door allerlei oorzaken toenemende vraag naar voorzieningen van velerlei aard plaatst de gemeenten voor de noodzakelijkheid van het uitvoeren van omvangrijke werken. De grote kapitaalbehoefte, die hierdoor ontstaat, vraagt zorgvuldige planning van de te verrichten investeringen. Bovendien is het resultaat hiervan — het investeringsplan — een instrument voor het bestuur van een gemeente om het ambtelijk apparaat welbewust op een aantal vastgestelde doeleinden te richten. Naast het verloop van de kapitaalbehoefte is essentieel het inzicht in de voor een gemeente uit de investeringen voortvloeiende lasten, m.a.w. een antwoord dient te worden gegeven op de vraag welke ruimte de gemeentebegroting in de toekomst voor het aanvaarden van de investeringslasten biedt. Aangezien de indeling van gemeentebegrotingen zich door de vigerende wettelijke voorschriften minder goed voor financieel-economische analyses leent, is door bewerking der begrotingscijfers een hergroepering van de begrotingsposten noodzakelijk. De financieel-economische research voor gemeenten staat nog in de kinderschoenen. Het N.E.I. heeft de laatste jaren gelegenheid gehad ervaring op dit terrein op te doen.

De belangrijkste werkzaamheden van de afdeling Balanced International Growth omvatten de voortzetting van eigen onderzoekingen en van onderzoekingen in opdracht van derden die in het vorige verslagjaar waren aangevangen.

In het kader van de opdracht verstrekt door de United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD) werd een tweede rapport over de ontwikkeling van de ruilvoet van de exporten der ontwikkelingslanden uitgebracht. Eveneens op verzoek van de UNCTAD werd een studie gemaakt over de werking van buffervoorraden. Hierbij werd in het bijzonder aandacht geschonken aan de ervaringen in het verleden meteen systeem van buffervoorraden opgedaan en werden berekeningen gemaakt over de kosten en effecten van dit systeem.

Door de werkgroep ter evaluatie van de Nederlandse overheidshulpverlening aan ontwikkelingslanden werd een interim-rapport uitgebracht aan de Nederlandse regering. De bijdrage van de afdeling tot dit rapport had o.a. betrekking op de analyse van de omvang en aard van de verstrekte kapitaal- en technische hulp en de effectiviteit daarvan.

De studie over methoden van ruimtelijke economische

planning, ondernomen op eigen initiatief en gefinancierd door de Resources for the Future, werd vrijwel voltooid en zal in 1967 worden gepubliceerd. De studie omvat een reeks van modellen voor de oplossing van vraagstukken van ruimtelijke spreiding van de produktie naar regionen en centra in het kader van een algemeen economisch ontwikkelingsplan.

Op verzoek van de Economische Commissie voor Afrika der Verenigde Naties zal leiding worden gegeven aan een groep van industriële en andere deskundigen die een studie zal maken van de lange-termijnperspectieven voor industrialisatie van Noord-Afrika, alsmede van de mogelijkheden van economische samenwerking tussen de landen van dit gebied.

Van 8 t/m 10 juni werd in Den Haag een „Conference on Asian Development” georganiseerd, mede gefinancierd door het Ministerie van Buitenlandse Zaken. Deze conferentie werd enerzijds opgezet als wetenschappelijke bijeenkomst, anderzijds als een appel op de publieke opinie. De economische ontwikkeling van Azië werd als thema gekozen, gezien de dringende problemen van dit continent. De conferentie werd geleid door Prof. Dr. J. Tinbergen; voordrachten werden gehouden door Prof. F. Baade (Institut für Weltwirtschaft), Dr. J. Kaufmann (permanent vertegenwoordiger van Nederland bij het Europese Bureau van de Verenigde Naties, Genève), Dr. I. M. D. Little (O.E.C.D., Development Centre, Parijs), Prof. H. B. Chenery (Harvard University, Verenigde Staten) en Prof. Dr. L. H. Klaassen. Het verslag van deze conferentie zal in 1967 worden gepubliceerd.

Adviezen over economische planning en politiek werden dit jaar uitgebracht aan de regeringen van Indonesië, Pakistan, Portugal en Turkije.

DIRECTEUREN N.E.I.

Ingezonden stuk

Textielindustrie en internationale arbeidsverdeling

SCHRIJVENDE over enige zijns inziens wenselijke veranderingen in de internationale arbeidsverdeling, noemt

Prof. Dr. H. Linnemann het kortzichtig en moreel verwerpelijk wanneer de Nederlandse regering invoerbeperkende maatregelen neemt om delen van de Nederlandse textielindustrie te beschermen tegen een te onereuze concurrentie uit o.m. Hongkong (*E.-S.B.* van 7 juni 1967, blz. 600).

Hoezeer zulke beperkende maatregelen in een bepaalde situatie noodzakelijk zijn, kan blijken uit wat gedetailleerder cijfermateriaal dan het door Prof. Linnemann gehanteerde. De Nederlandse invoerstatistiek kent bijv.: „Huishoudlinnen van bad- en frotteerstof” en vermeldt als import uit Hongkong:

1965: 101.000 kg met ter inkilaring aangegeven waarde	f. 781.000
1966: 270.000 kg met ter inkilaring aangegeven waarde	f. 2.128.000

Waardoor kan deze stijging 1965/1966 met rond 170 pCt. worden verklaard?

a. De gemiddelde Hongkong-prijs ad f. 7,84 per kg. De voor de Nederlandse industrie bereikbare structurele kostprijs (afhankelijk van kwaliteit, kleur, afwerking) varieert tussen f. 11 en f. 15 per kg, met een gemiddelde dat naar f. 12,75 tendeert.

b. Het feit dat de Verenigde Staten en vele Europese landen reeds in een vroeger stadium invoerbeperkende maatregelen genomen hebben tegen dit soort concurrentie, waarin kapitalistische uitbuiting van Hongkongs arbeids-situatie hand in hand gaat met China's behoefte aan deviezen. Een alleszins opmerkelijke parallellisatie van belangen!

Laten we de gevolgen niet bagatelliseren: Hongkongs export van baddoek naar Nederland bijv. bereikte in 1966 qua gewicht een cijfer dat gelijk is aan 20 pCt. van de afleveringen van de Nederlandse industrie op de binnenlandse markt! De Nederlandse regering heeft bij herhaling gesteld, dat haars inziens de Nederlandse textielindustrie zich zou moeten afwenden van de massale produktie van eenvoudige weefsels en zich wijden aan de fabricage en marketing van specialiteiten. Wanneer dan na 10 à 15 jaar zo'n (mede blijkens exportcijfers) zich op de goede weg bevindende specialisatie door Hongkong c.s. wordt aangetaast, getuigt het van een gezonde opvatting omtrent haar verantwoordelijkheid voor enige werkgelegenheid in Nederland en een daarmee onverbrekkelijk verbonden industriële situatie, dat aan dit soort „concurrentie” beperking wordt opgelegd.

Hengelo.

Drs. W. VAN WENSVEEN.

Naschrift

TERECHT stelt Drs. van Wensveen, dat ook bij een kleine omvang van de totale invoer van textielprodukten uit de ontwikkelingslanden *bepaalde onderdelen* van de Nederlandse textielindustrie wel degelijk een aanzienlijke concurrentie kunnen ondervinden. Ook in de regeringsnota, waarnaar ik in mijn artikelje verwees, wordt dit gesteld. De heer Van Wensveen suggereert dat ik de gevolgen hiervan bagatelliseer; hij noemt het voorbeeld van de toeneming van de invoer uit Hongkong van baddoeken, en meent dat de regering wegens „haar verantwoordelijkheid voor enige werkgelegenheid” (het woord „enige” zal wel als grapje bedoeld zijn) terecht heeft ingegrepen.

Om hoeveel werknemers gaat het hier? De invoertoeneming bedroeg 169.000 kg; tegen de gemiddelde Nederlandse kostprijs komt dit overeen met f. 2.150.000 aan afzetverlies voor de Nederlandse bedrijven (dit is een maximum schatting, wegens het buiten beschouwing blijven van de groei van de markt). Volgens het Statistisch Zakboek 1966, blz. 72 (over een andere bron beschik ik op dit moment niet) bedroeg in 1964 de produktie per personeelslid in de K.R.L.-industrie rond f. 30.000 per jaar. De invoertoeneming maakt het derhalve noodzakelijk om ca. 70 personeelsleden om te schakelen of naar andere bedrijfstakken te doen vertrekken.

Blijkens de cijfers van de regeringsnota bedroeg de stijging van de invoer uit Hongkong iets meer dan één-derde van de totale stijging van de invoer van afgewerkte K.R.L.-weefsels en huishoudgoederen uit ontwikkelingslanden. In totaal zouden er dus van 1965 op 1966 ca. 200 arbeidsplaatsen door deze invoertoeneming zijn komen te vervallen. In de K.R.L.-industrie als geheel daalde het aantal werknemers van 1964 (Statistisch Zakboek 1966, blz. 72: 45.900 personen) op 1966 (regeringsnota, blz. 5: 39.000 personen) met ca. 7.000, of 3.500 per jaar.

Samenvattend: de toegenomen invoer uit ontwikkelingslanden heeft slechts *in zeer beperkte mate* bijgedragen tot de problemen van de werkloosheid van werknemers in de textielindustrie, terwijl het feit dat *bepaalde onderdelen* van

Geld- en kapitaalmarkt

GELDMARKT

DE eerste vijf maanden van het jaar hebben een vertraging in de expansie van de kredietverlening der handelsbanken laten zien, waarmee de ontwikkeling bij de banken een afspiegeling vormt van het huidige conjunctuurbeloop. Het totale actieve binnenlandse bedrijf, waaronder de korte en middellange kredieten aan de particuliere sector, de kredieten aan de lagere overheid en de beleggingen op de kapitaalmarkt vallen, breiden zich in de maanden januari tot en met april 1967 met f. 784 mln. uit; in dezelfde periode van 1966 met f. 853 mln. Opmerkelijk is het teruglopen van het middellange krediet. Dit steeg in de eerste vijf maanden van 1966 nog met f. 118 mln., in de overeenkomstige maanden van 1967 met slechts f. 24 mln. Het is mogelijk, dat het wederom ruimer beschikbaar zijn van kort krediet de vraag naar middellang krediet heeft doen dalen, doch eerder moet men ter verklaring denken aan terughoudendheid op het gebied van investeringen in vaste activa. Ook de kredietverlening aan de lagere overheid heeft in de besproken periode van 1967 minder bedragen dan in 1966.

In mei zal de kredietverlening zich in een zelfde richting hebben bewogen, hetgeen, toen de desbetreffende cijfers bij De Nederlandsche Bank bekend werden, deze aanleiding heeft gegeven de restrictieregelingen voor kort en lang krediet op te heffen. Er was in het communiqué niet sprake van schorsing, zodat, mocht in de toekomst opnieuw restrictief moeten worden opgetreden, nieuw overleg tussen partijen nodig is.

Het buitenlandse bedrijf laat eveneens minder activiteit zien. Het ultimo april 1967 in het buitenland uitstaande bedrag is tot f. 465 mln. gedaald; eind 1966 bedroeg het nog f. 631 mln. Het cijfer per eind april ligt overigens nog iets hoger dan het minimum in het vorige jaar, dat eind augustus met f. 347 mln. werd bereikt (zie tabel).

Tegenover de vermindering van de uitzettingen met f. 410 mln. zijn ook de uit het buitenland aangetrokken middelen gedaald, nl. met f. 244 mln. Mogelijk, dat de rentedaling in verschillende landen het opereren in markten met doorgaans kleine marges minder aantrekkelijk maakt. Het verminderen van het netto bedrag kan worden toegeschreven

deze industrie naar verhouding sterker beïnvloed worden dan andere er op wijst dat juist deze onderdelen het eerst voor een „verplaatsing” naar de ontwikkelingslanden in aanmerking komen. Ik kan niet inzien dat bijv. baddoeken nu een typische Nederlandse „specialiteit” zouden moeten vormen. Dat de Nederlandse consument bovendien een hogere prijs moet betalen voor het produkt van eigen bodem schijnt niet van belang te zijn.

Ik waardeer het zeer, dat Drs. van Wensveen zich bezorgd maakt om de „kapitalistische uitbuiting” van de arbeiders in Hongkong; uit zijn betoog moet ik afleiden dat hij ze vooralsnog dan maar liever geheel zonder inkomen ziet.

Leidschendam.

H. LINNEMANN.

E.-S.B. 28-6-1967

	jan. 1967	febr. 1967	maart 1967	april 1967
Actief binnenlands bedrijf	(in mln. glds.)			
Particuliere sector				
kort krediet	115	173	166	122
middellang krediet	— 31	18	25	12
Kapitaalmarktbeleggingen	— 38	— 5	16	61
Lagere overheid	38	— 32	54	90
Buitenlands bedrijf				
Vorderingen in deviezenvorm	— 96	— 82	— 309	— 66
Kredieten	123	— 22	23	19
Schulden	— 119	— 134	— 33	42

aan de noodzaak buitenlandse uitzettingen te liquideren om het hoofd te bieden aan krapte op de binnenlandse geldmarkt.

KAPITAALMARKT

BLIJKENS de zojuist gepubliceerde cijfers door het C.B.S. van de beleggingen van institutionele beleggers was van het uitstaande bedrag per eind 1965 (f. 56.744 mln.) niet minder dan $\frac{2}{3}$ op de ondershandse markten uitgezet. In ondershandse leningen was f. 27.100 mln. belegd, in hypothecaire leningen f. 10.705 mln. De beleggingen in effecten bedroegen bijna f. 14 mrd. Het is bijzonder jammer dat ondanks beloften, het Nederlandse statistische apparaat niet in staat is deze belangrijke cijfers op kortere termijn en over kortere perioden dan één jaar te publiceren. Dit steekt ongunstig af tegen de gedetailleerde statistieken, die ons maandelijks op de hoogte houden van de gang van zaken op de aanmerkelijk minder belangrijke, doch veel groter publieciteit verkrijgende, publieke markt.

KOERSSTAAT

Indexcijfers aandelen. (1953 = 100)	29 dec. 1966	H. & L. 1967	16 juni 1967	23 juni 1967
Algemeen	270	319 — 268	306	303
Internationale concerns	351	416 — 343	392	387
Industrie	269	322 — 270	314	310
Scheepvaart	108	120 — 107	108	111
Banken en verzekering	154	174 — 155	171	168
Handel enz.	138	159 — 138	155	153

Bron: A.N.P.-C.B.S., Prijscourant.

Aandelenkoersen a).

Philips	f. 78,70	f. 94,30	f. 94
Unilever, cert.	f. 86	f. 90,70	f. 89,90
Kon. Petroleum	f. 122,40	f. 129,80	f. 127,60
A.K.U.	f. 53,80	f. 50,10	f. 49,70
K.L.M.	f. 352	f. 379	f. 371
Hoogovens, n.r.c.	f. 55,60	f. 78,50	f. 77,30
E.M.S., nieuwe	—	f. 23,50	f. 23
Kon. Zout-Ketjen	463	525½	584
Zwanenberg-Organon	f. 152,70	f. 191	f. 192
Robeco	f. 193	f. 208,10	f. 206,90

New York.

Dow Jones Industrials	786	885	877
-----------------------	-----	-----	-----

Restestand.

Langlopende staatsobligaties b)	6,43	6,25	6,25
Aandelen: internationalen b) ..	5,0		
lokale b) ..	5,1		
Disconto driemaands schatkist-			
papier	5	4½	4½

a) Aangepast voor kapitaalwijzigingen.

b) Bron: Amsterdam-Rotterdam Bank.

C. D. JONGMAN.

Antonio Montaner (red.): *Geschichte der Volkswirtschaftslehre*. Neue Wissenschaftliche Bibliothek, Wirtschaftswissenschaften, 19. Kippenheuer & Witsch, Keulen/Berlijn 1967, 476 blz., ing. DM 22,80.

De opzet van dit boek is: d.m.v. een keuze van verzamelde artikelen, essays e.d. de geschiedenis van de economische theorie en het economische denken weer te geven en enkele van de belangrijkste „jaartallen” in die geschiedenis te markeren.

De bijdragen zijn over drie onderwerpen verdeeld: Lehpochen - Lehrbeiträge - Einzelprobleme der Theorie in historischer Sicht. Hieraan vooraf gaat een inleiding van de samensteller van deze bundel: „Über den Erkenntniswert der Geschichte der volkswirtschaftlichen Lehrmeinungen”.

De artikelen verschenen alle reeds eerder; enkele zijn voor deze gelegenheid uit het Engels vertaald. Bijdragen van o.a. K. Singer, K. E. Boulding, A. Predöhl en D. Dillard.

M. R. Haswell: *Economics of Development in Village India*. Foreword by Colin Clark. International Library of Sociology and Social Reconstruction. Routledge & Kegan Paul, Londen 1967, 105 blz., 21 sh.

Dit boek test de toepasbaarheid van theoretische economische analyse op de feitelijke omstandigheden in dorpsgemeenschappen, waarbij de uitkomsten van oudere 'field studies' met die van recente voor dezelfde gebieden worden vergeleken. De schrijver ont-

De Macht van het Kleine, landelijke organisatie tot steun aan het werk van de Christelijke Vereniging voor de verpleging van lijders aan epilepsie, („Meer en Bosch” te Heemstede), tellende circa 300.000 leden, zoekt een

algemeen secretaris

De te benoemen medewerker krijgt de leiding o.a. over een groep van buitendienst medewerkers; gelijktijdig wordt hij belast met de reorganisatie en uitbreiding van het bestaande apparaat.

Daarnaast is het zijn taak de landelijke organisatie op verscheidene terreinen te representeren en de activiteiten naar buiten op een zodanige wijze af te stemmen dat het geheel een geïntegreerd en eigentijds karakter krijgt in modern-diaconale zin. Tevens zal hij de redactie van het periodiek moeten verzorgen.

Voor deze functie is naast een brede algemene ontwikkeling - bij voorkeur van academisch niveau - een ruime ervaring op kerkelijk en maatschappelijk terrein, alsmede een goed organisatorisch en creatief inzicht noodzakelijk.

Belangstellenden kunnen zich met een schrijven waarin opleiding, leeftijd, ervaring en kerkgenootschap worden vermeld, richten tot

Psychologisch Adviesbureau Drs. C. A. Holtrop
Wagenweg 57 te Haarlem.

U wilt mijnheer zelf spreken?

en liefst in zijn vertrouwde stoel? Dat kan!

Een zeer zorgvuldig voorbereid lezerskringonderzoek heeft namelijk niet alleen geconstateerd dat E.-S.B. bij de leiding van het Nederlands bedrijfsleven bijzonder goed is ingevoerd, maar ook dat het blad zeer algemeen gelezen wordt.

De sterke toename van het advertentievolume van E.-S.B., vooral in het laatste halfjaar, is dan ook niet „zomaar” tot stand gekomen.

Wij zenden u dit lezerskringrapport (71 pagina's) gaarne ter inzage, in de overtuiging dat u zich dan E.-S.B. zult weten te herinneren als u iets te zeggen heeft, wat mijnheer zelf moet weten.

Adm. E.-S.B. - Postbus 42 - Schiedam

dekt daarbij o.a. dat verbeteringen in agrarische technieken grotendeels te danken zijn aan irrigatie, de belangrijkste determinant van de toegenomen produktie.

Verkorte inhoud:

Deel I, Five south Indian villages revisited. Deel II, Modernization and Development:

— Frontiers of Traditional Agriculture (Food consumption in a tribal area; Surplus productive capacity of labour and the doctrine of zero value).

— Economic Criteria for Entry into the Wider Economy (Irrigation, a by-product of South Indian civilization; Transport and proximity to the market economy; Innovatory capacity and elasticity of the supply of labour; Taxation and enlargement of the supply of savings for economic development).

— Conclusions and Observations on Development Policy.

Business International S.A.: Europe's Rules of Competition. Genève 1966, 108 blz., \$ 40.

Inhoud: Introduction - Austria - Belgium - Denmark - Finland - France - Germany - Ireland - Italy - The Netherlands - Norway - Spain - Sweden - Switzerland - United Kingdom - European Economic Community - The 14 Markets' Rules Compared-Appendices.

Het volgend jaar krijgen wij een nieuwe computer, waardoor wij de activiteiten van de Vereniging voor Centrale Elektronische Administratie kunnen uitbreiden.

Wij hebben plaats voor

SYSTEEM-ANALYSTEN

die na een ruime inwerktijd tot taak zullen krijgen de administratieve problemen van onze opdrachtgevers te analyseren, de plannen voor de automatisering te ontwerpen en met de opdrachtgevende bedrijven het contact te onderhouden om tot een bevredigende oplossing van de aan de automatisering inherente problemen te komen.

Wij vragen mensen met een ruime en gevarieerde administratieve ervaring en een theoretische opleiding op het niveau van M.O. Boekhouden of S.P.D. I en II.

Wij stellen veel prijs op het AMBI-examen.

Sollicitaties gaarne richten aan de directie van CENTRAAL BEHEER, Bos en Lommerplantsoen 1, Amsterdam-W.

Het kostbaarste dat een tijdschrift bezit, is de onafhankelijkheid van de redactionele inhoud.

Geconsolideerde maandstaat per 31 mei

	1967	1966
Kas, kassiers en daggeldleningen . . .	f 269.266.000	f 285.831.000
Nederlands schatkistpapier	f 1.052.607.000	f 788.258.000
Ander overheidspapier	f 620.873.000	f 678.027.000
Wissels	f 393.868.000	f 372.723.000
Bankiers in binnen- en buitenland . .	f 1.117.074.000	f 981.100.000
Effecten en syndicaten	f 167.661.000	f 216.432.000
Voorschotten tegen effecten	f 198.237.000	f 222.048.000
Debiteuren	f 3.740.926.000	f 3.482.886.000
Deelnemingen (incl. voorschotten) . .	f 18.494.000	f 22.884.000
Gebouwen	f 7.010.000	f 7.010.000
	<u>f 7.586.016.000</u>	<u>f 7.057.199.000</u>

	1967	1966
Kapitaal	f 136.280.000	f 136.280.000
Reserves	f 180.000.000	f 175.000.000
Leningen	f 79.198.000	f 106.087.000
Deposito's op termijn	f 2.946.828.000	f 2.677.696.000
Spaargelden	f 1.018.158.000	f 839.175.000
Crediteuren	f 3.018.440.000	f 2.913.187.000
Geaccepteerde wissels	f 50.721.000	f 56.443.000
Overlopende saldi en andere rekeningen	f 156.391.000	f 153.331.000
	<u>f 7.586.016.000</u>	<u>f 7.057.199.000</u>

Algemene Bank Nederland N.V.

INDUSTRIEHAL TE HUUR AANGEBODEN

staande op het noordelijk industrieterrein aan de Hoge Vaart te Biddinghuizen (Oostelijk Flevoland).

Bevattende: ★ vloeroppervlakte 35,5 x 20,5 m = 729 m²

- ★ verlichting en verwarming
- ★ kap in een vrije overspanning
- ★ kantoor en magazijn
- ★ was- en kleedruimte, w.c.

Terreinoppervlakte in nader overleg.

Woningen voor huisvesting van personeel aanwezig.

Inlichtingen bij de Rijksdienst voor de IJsselmeerpolders afdeling Industrialisatie, Menno van Coehoorsingel 16, Zwolle.

Behoeft Uw staf uitbreiding?

Verzuimt dan niet E.-S.B. voor Uw oproep in te schakelen.

E.-S.B. biedt U een gróte trefzekerheid, óók bij aspirant-leidinggevende functionarissen in de commerciële, administratieve of aanverwante sectoren.

Adv.-afd. E.-S.B. — Postbus 42 — Schiedam

THOMASSEN & DRIJVER - VERBLIFA N.V. verpakkingsindustrie

Een van de grootste ondernemingen op het gebied van verpakkingen (blik, aluminium, plastics) met vestigingen in een 12-tal plaatsen in de Benelux en een personeelssterkte van ca. 7.700 man, vraagt voor de afdeling BUDGETTERING, CALCULATIE en ANALYSE en de BEDRIJFSECONOMISCHE AFDELING van haar hoofdkantoor te Deventer enige

bekwame administratieve medewerkers

Een voltooide middelbare schoolopleiding, gevolgd door een vakstudie op S.P.D.-niveau achten wij noodzakelijk.

De huisvesting valt in het algemeen binnen zeer redelijke termijn te regelen.

In een oriënterend gesprek zullen wij aan daarvoor in aanmerking komende gegadigden gaarne nadere informatie verstrekken.

Belangstellenden verzoeken wij hun sollicitaties te richten aan ons bureau Personeelsvoorziening, Postbus 103 te Deventer.

FABRIEKEN: DEVENTER - DOESBURG - DORDRECHT - HAARLEM - HOOGEVEEN - KROMMENIE - LEEUWARDEN - OSS - UTRECHT - ZAANDIJK